

HAJDU TIBOR**Az 1918-as Népköztársaság**

1918. november 16-án a Parlamentben a „Nagy Nemzeti Tanács” ülésén, illetve a mai Kossuth, akkor Országház téren összegyűlt 200 ezres ünnepelő tömeg előtt kikiáltották a Magyar Népköztársaságot. Az esemény története ismert,¹ jelentősége nem szorul méltatásra, így csak az államformaváltás és történelmi sorsa néhány sajátosságára, elvi problémájára szeretnék rámutatni.

A köztársaság kikiáltása 1918 novemberében, két héttel az őszirózsás forradalom után teljesen logikus, időszerű lépés volt. Egy tarthatatlan állapotnak vetett véget, hogy bukása után anakronisztikus, irracionális állapotoknak adja át helyét.

A történelmi magyar királyság félévezredes korszaka Mohács, illetve Budavár eleste után véget ért. A helyét átvevő Habsburg-királyság jogilag ugyan igyekezett a független magyar királyság legitim utódának tekinteni magát, de még ha ezt államjogi szempontból feltételesen elfogadjuk is, történetileg nem tekinthető Szent István magyar királysága egyenes folytatásának. Egyrészt azért nem, mert az addig független Magyar Királyság a Habsburg-birodalom része lett, noha formai, jogi különállását megőrizte, de saját hadserege, külpolitikája, közvetlen kapcsolata nagyobb hazánk, Európa többi államával nem volt. Másrészt a magyarság jelentős része, talán többsége sohasem nyugodott bele ebbe az állapotba. Ha az önállósulási törekvések közel négy évszázadon át mégsem járhattak tartós sikerrel, annak fő oka az, hogy a magyarság csak a Habsburg-birodalomtól remélhette előbb felszabadulását a török uralom alól, majd pedig nemzeti egységének, az ország hagyományos területének megőr-

¹ A köztársaság kikiáltásának részletes leírását lásd HAJDU Tibor: *Az 1918-as magyarországi polgári demokratikus forradalom*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1968. 147–149.

zését. Ezek biztosítása fejében és nem másért nyugodott bele – kedvetlenül és fenntartásokkal ugyan – az 1867-es kiegyezésbe.

Elsősorban ez a magyarázata annak a ténynek, hogy bár a szabadságharcok kétszer is deklarálták a Habsburg-ház trónfosztását, de sohasem mentek el a független magyar királyság kikiáltásáig, ami csak akkor lehetett volna reális, ha a nagyhatalmak szavatolják Magyarország határait, integritását. Ezért nem jelentkezett realitásként a köztársaság kikiáltása sem, noha az eszmének voltak hívei, Martinovicstól a márciusi ifjakig, és jól ismerték a hosszú századokon át eredményesen működő közeli köztársaságokat – Velencét, Génauát, Svájcot. Nem volt tehát valami modern újdonság nálunk a köztársasági eszme, s mégis hatástalan maradt Napóleon (Batsányi János által megfogalmazott) kiáltvány: „Magyarok! [...] Azt akarom látni, hogy szabad és valósággal független Nemzetté legyetek. [...] Az Ausztriával való egyesíttetés volt a ti szerentségtelenségteknek főbb oka. [...] Válasszatok Királyt magatoknak; olyan Királyt, a’ ki Ti-érettetek országollyon, a’ ki Hazátoknak kebelében Ti-köztöttek lakják. [...] Gyülekezzetek azért öszve Rákos mezejére, régi Őseitek szokása szerént; tartsatok ott igaz Nemzeti Gyűlést!”²

Amint Napóleon felhívása hatástalan maradt, úgy igen csekély látható támogatottsággal vegetált az első világháború előtt, 1911-ben Nagy György által alapított rövidéletű, mert a kormány által gyorsan betiltott Köztársasági Párt is.³ Hiszen amikor az 1867 kiegyezést szavakban elutasító 1848-as Függetlenségi Párt évtizedek választási küzdelmei után először került kormányra 1906-ban, kísérletet sem tett a kiegyezés aktuális korrigálására – az addig folyvást hangoztatott önálló magyar vámhatárok vagy Nemzeti Bank felállítására, a különálló magyar hadseregről nem is szólva. Jól tudták: a szakítás a Habsburg-házzal, a kiegyezés felmondása az azzal visszanyert „ezeréves határok” elvesztését is magával hozta volna. Horvátország visszanyerése, a katonai határőrvidék felszámolása, az unió visszaállítása a három évszázadon át különálló Erdéllyel 1867 vívmánya volt. Programokon és vitákon túl ennek tudata láncolta hatvanhetesek és negyvennyolcasok bárkáját a Monarchia süllődjé hajójához.⁴

² *A Magyar Nemzet Története*. Szerk.: SZILÁGYI Sándor. Athenaeum, Budapest, 1898. 8. k. 582.

³ Az első köztársasági párt érdekes kísérletéről lásd BÓNIS György: *Nagy György és az 1914 előtti magyar köztársasági mozgalom*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1962.

⁴ Csak lábjegyzetben említem, hogy ne feledjük: Trianon után a nacionalista közhangulatban felerősödött 1867-nek nemzeti jogfeladásként való elítélése, és ezt a romantikus fantáziát, amely elmulasztotta megnevezni a kiegyezés alternatíváját, a hivatalos történettudomány éppen a második világháború után emelte a tudományosság rangjára – nagyjából az 1970-es évekig. S éppen a „marxizmus” nevében.

Miután azonban 1918 őszén a háborús vereség következtében a Habsburg-monarchia, valamint hadserege felbomlott, és Magyarország területi integritását nem biztosíthatta tovább, a helyzet gyökeresen megváltozott. Nem volt értelme a Habsburg-királyság fenntartásának, sőt, ajánlatos volt mielőbb szabadulni annak keretei közül, már csak azért is, mert a háborúban győztes hatalmak deklarálták: nem tűrik tovább a részükről némileg egyoldalúan a világháború okozóinak kikiáltott Hohenzollern- és Habsburg-dinasztia uralmát.

Nem akarom azt állítani, hogy mindenki örült a köztársaság kikiáltásának. Voltak a Habsburg-háznak az említett racionális szempontoktól függetlenül is hívei, mint a katolikus egyház, az aulikus arisztokrácia, sőt a Dunántúl és a nyugati Felvidék bécsközeli magyar lakosságának jelentős része, nem szólva az ország német és horvát lakosságáról. A helyzet ismeretében azonban ők sem álltak ki a Habsburg-királyság bármily, esetleg új formában való fenntartása mellett. A képviselőház és a főrendiház ellenállás nélkül kimondta feloszlását, néhány zászlósúrnak számító főméltóság a Károlyi-kormány kérésére vállalkozott arra, hogy felkeresse IV. Károlyt vadászkastélyában, ahova visszavonul, és felszólítsa a trónjáról való lemondásra, ami ellen ő nem is tiltakozott, csupán, előrelátóan, egy kétértelmű formulát választott erre. Amikor a forradalom másnapján Károlyi felkérte a király megbízott magyarországi képviselőjét, a „homo regiust”, József főherceget, hívja fel telefonon IV. Károlyt, és eszközölje ki a kormány felmentését esküje alól, a főherceg ellenkezés nélkül emelte is a kagylót, sőt azt kérdezte: nem kellett volna ezt már előbb megtenni? – és sietett felesküdni a Magyar Nemzeti Tanácsra.

Ami utolsó királyunkat illeti, ő csak trónjához ragaszkodott, Magyarország jövődő határai nem foglalkoztatták különösebben. Annak érdekében, hogy elfogadtassa magát a győztesekkel, már október 16-án, Wilson amerikai elnök programja szellemében császári manifesztumot bocsátott ki, amelyben autonómiát adott Ciszlajtánia nemzetiségeinek, valamint Ausztriát föderatív állammá alakította át. Miután a magyar kormány hasonló megoldáshoz nem járult volna hozzá, a király a továbbiakban nem foglalkozott például azzal a kérdéssel, hogy melyek legyenek Magyarország és a győztesek által elismert Csehszlovákia határai. Ilyenformán, a formalitásoktól eltekintve, megszűnt a valódi ok, amely a magyarságot évszázadokon át a Habsburg-házhoz kötötte.

A baloldalról akkor és később sokan bírálták Károlyit és a Nemzeti Tanácsot, illetve a forradalmi kormányt, amiért nem proklamálták rögtön a forradalom napján a független magyar köztársaságot. Ennek nem voltak elvi okai, és mint hamarosan kiderült, a kormány könnyen túl-

tette magát az amúgy is felbomlott Habsburg-birodalomtól való elszakadáson. Fő gondja azonban a forradalom győzelme után a régi határok lehetséges megőrzése volt – kivéve Horvátországot, amelynek elszakadásához azonnal hozzájárult, mivel semmi kilátás nem volt a horvátok elhatározásának megmáskísítására (hacsak nem akarták volna Horvátországot fegyveres erővel újra elfoglalni). Ezért nem sürgették a Habsburg-házhoz való viszony megváltoztatását – a magyar köztársaság kikiáltása felvetette volna ugyanis a kérdést, hogy hol húzódnak az új köztársaság határai. Ugyanezért, külpolitikai érdekből, Károlyi szerette volna maga mögött tudni lehetőleg minden magyar politikai irányzat támogatását; a forradalom első másfél hónapjában, amíg azt lehetett remélni, hogy különleges kedvezményeket kap a győztesektől, Apponyi Alberttől Prohászka Ottokárig mindenki mellette állt.

A pesti nép azonban a forradalom szellemében követelte a független köztársaság kikiáltását, nem tépelődve annak következményein; különben is nevetségesnek tartották volna – az események ismeretében –, hogy Magyarország megvédését Béctől remélik. Hiszen az egyidejűleg lejátszódott osztrák forradalom pártjainak többsége Ausztria jövőjét a Németországhoz való csatlakozásban látta, nemigen törődve a nem német területek elvesztésével.

Már 1918. október 31-én, a forradalom reggelén színes plakátok virítottak a pesti házfalakon Petőfi republikánus versével: „Itt a nyilam! Mibe lőjjem? / Királyi szék áll előttem...”

Másnap, november elsején a nagy gyárak munkásai kora délután gyülekeztek a Tisza Kálmán téren (amelyet ezért neveztek el azután Köztársaság térnek). Ezrével vonultak oda gyáraikból a Csepel, az újpesti Egyesült Izzó és Wolfner-bőrgyár, a Lipták-gyár, az Albertfalvai Repülőgépgyár, és számos más fővárosi és pestkörnyéki gyár munkásai. Garami Ernő, a forradalmi kormány szociáldemokrata minisztere írta később emlékirataiban: „Hihetetlen, szinte csodálatos erővel tört ki a köztársaságra irányuló követelés”, és ha a kormány tovább halogatja a Habsburgok detronizálását, „akkor napok alatt bennünket is elsöpör a nép viharzó akarata...”. Garami szavai elsősorban a főváros és külvárosai népére vonatkoztak, hiszen – mint már említettem – a vidék érzelmei megoszlottak a királykérdésben. Az adott helyzetben azonban senki sem lépett fel a köztársaság azonnali kikiáltása ellen, legfeljebb ha passzivitással fejezte ki kételyeit.

A november elsejei gyűlést nem a hivatalos szociáldemokrata pártvezetés, inkább ellenzéke szervezte, hiszen az MSZDP történetében először tagja lett a (forradalmi) kormánynak, és nem nyithatott frontot

koalíciós partnerei s a kormány programja ellen. Miután azonban elsején a kormány telefonon kérte és megkapta a királytól felmentését előző nap letett esküje alól, már a párt lapja, a *Népszava* is erélyes hangon követelte a köztársaság *azonnali* kikiáltását. Nemcsak a szocialista munkásság akart köztársaságot: Nagy György, az e célra hozott külön törvénnyel (1913: XXIV. tc.) feloszlott Köztársasági Párt elnöke a forradalom másnapján párthíveivel kivonult a Kerepesi temetőbe Kossuth Lajos sírjához, és ott a nemzeti köztársaság kikiáltását követelte. Összefonódott e napokban a Habsburg-ellenességgel a pacifizmus is: „Éljen a köztársaság! Amíg király lesz, mindig lesz háború!” – szavakkal fejezte be republikánus kiáltványát e napokban Babits Mihály.⁵

A történetírás utólag megpróbálhatja elemezni és elkülöníteni a köztársaság követelése mögött feltárható törekvéseket, szempontokat, politikai és eszmei irányzatokat. A forradalom valóságában azonban ezek együtt jelentkeznek. Jól írja a szemtanú Juhász Nagy Sándor, a forradalmi kormány államtitkára, majd igazságügy-minisztere: „A nép Budapesten és a vidéken a köztársaságot élte és követelte. Ebben csúcsosodott ki úgy a függetlenségi, mint a szociális eszme gondolata, de a pacifizmusnak is valahogyan ez volt a végcélja. Ugyanabban a tömegben az egyik lármázó ember magyar nemzeti köztársaságot értett, a másik szociális köztársaságot, a harmadik a béke köztársaságát, az imperialista háborús rendszer végét.”⁶

A forradalmi kormány viszont mindenképpen igyekezett céljait legális úton elérni (ez egy forradalomnak nem mindig sikerülhet, célja mégis mindig forradalmi vívmányainak mielőbbi legális formákba foglalása), és alkotmányozó nemzetgyűlési választásokat akart tartani valamikor decemberben, Magyarországon először az általános és titkos választójog alapján, hogy a törvényes népképviselő döntson az államformáról is. A környező országok forradalmi tapasztalata valóban azt bizonyította, hogy ahol mielőbb választásokat tartottak, ott meggyorsult a konszolidáció, háttérbe szorultak a szélsőséges irányzatok.⁷ Am a köztársaság kikiáltásával értelmetlen lett volna addig várni, amikor a Monarchia felbomlása már megtörtént. Ezért a választásokat be nem várva, a forradalom Nemzeti Tanácsa november 16-ára összehívta az úgynevezett ki-

⁵ Babits kiáltványának szövegét közli: „Mindenki újakra készül”: az 1918–19-es forradalmak irodalma. (Szöveggyűjtemény.) Szerk.: JÓZSEF Farkas. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1962. II. k. 718.

⁶ JUHÁSZ NAGY Sándor: *A magyar októberi forradalom története*. Cserépfalvi Kiadó, Budapest, 1945. 243.

⁷ Nemzetgyűlési választások és konszolidáció viszonyára, általában a magyar és más közép- és kelet-európai forradalmak összevetésére lásd HAJDU Tibor: *Közép-Európa forradalma 1917–1921*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1989.

bővített Nemzeti Tanácsot. Egyben felszólította a vidéki nemzeti tanácsokat, közöljék a nép akaratát az államforma kérdésében. A népgyűléseken vagy a tanácsok ülésein hozott teljesen egyértelmű határozatokat táviratilag közölték Hock János katolikus plébánossal, a Magyar Nemzeti Tanács elnökével.

Bár a népakarat egységesen nyilvánult meg, ellenvélemény nem hangzott el, az eljárás később alkalmat adott annak kétségbe vonására, hogy a lakosság többsége valóban helyeselte-e a köztársaság kikiáltását. Mindenki természetesnek tartotta volna, hogy egyúttal Károlyit kikiáltásuk a „Népköztársaság” első elnökévé, ő azonban akkor még ragaszkodott ahhoz, hogy államfőt a népakaratot a titkos szavazás révén megtestesítő Nemzetgyűlés válasszon. Később mégis hozzájárult, hogy a Nemzeti Tanács ideiglenes elnökké válassza 1919. január 11-én, de csak a Nemzetgyűlés összeüléséig. A kormány ülésein azonban továbbra is részt vett, azokat ténylegesen ő vezette. Amikor a hírhedt Vix-jegyzék hatására a kormány lemondott, Károlyi úgy gondolta, mint ideiglenes elnök ő nevezi ki az új, szocialista kormányt, de a szociáldemokrata és kommunista párt megállapodása új államformát proklamált.

Azt hihetnénk, hogy a Tanácsköztársaság kikiáltása ily módon lezárta az első magyar köztársaság történetét. A köztársasági államforma azonban olyan természetesnek tűnt, hogy amikor a Tanácsköztársaság bukása után jobboldali többségű, ellenforradalmi velleitású kormányok alakultak, ezek visszaállították a Népköztársaság elnevezést és államformát, rendeleteiket ennek nevében hozták, sőt a bíróságok Korvin Ottó és társai halálos ítéleteit is „a Magyar Népköztársaság nevében” hozták meg.

Az érdekesség kedvéért utalnék csak egy óvatos royalista kísérletre. 1919 augusztusában József főherceg, akit 1918 október végén a király „homo regius”-nak nyilvánított, megpróbálta jogait gyakorolni, és kinevezte miniszterelnöknek a forradalom egy ismert figuráját, Friedrich Istvánt, a Károlyi-kormány hadügyi államtitkárát. Friedrichről magasabb körökben úgy tudták, hogy igazi apja Frigyes főherceg, és Friedrich sem törekedett ezt cáfolni. Tehát Habsburg is volt, meg nem is, és így nálunk népszerű, nádori ághoz tartozó József főherceg vele tehetett kísérletet egy magyarosított Habsburg-uralom megteremtésére. A győztesek azonban hamarosan közölték, hogy József főherceget nem tekintik politikai tényezőnek, így aztán a Friedrich-kormány, majd lemondása után a Huszár-kormány szintén tartotta magát a november 16-i „néphatározathoz”, amelynek érvénye eleve a Nemzetgyűlés megválasztásáig szólt. Erre végül 1920. január 25–26-án került sor, majd egy hónappal később a Nemzetgyűlés törvényt hozott „az alkotmányosság visszaállításáról”,

ami papíron a királysághoz való visszatérést jelentette. Figyelemre méltó, hogy míg a Tanácsköztársaságot és rendelkezéseit a Horthy-rendszer törvénytelennek tekintette, az abban vállalt vezető szerepet önmagában bűncselekményként kezelte, a Népköztársaság működését, a királyság eltörlését bár elítélte politikailag, de nem tekintette törvénytelennek vagy éppen felségsértésnek.

Szeretném hangsúlyozni, hogy nézetem szerint Magyarország 1918 novemberében, a forradalom eredményeként megszűnt királyság lenni. Bár 1920 februárjától egy negyedszázadon át hivatalosan annak nevezték, valójában mégsem volt az. Vitatható persze, hogy milyen alapon lehet egy törvényesen deklarált állapotot nem létezőnek tekinteni. Hadd emlékeztessenek arra, hogy 1949-től negyven éven át olyan rendszer volt hatalmon, amely magát függetlennek, demokratikusnak és parlamentárisnak deklarálta, de ezzel a önmeghatározással a mai elemzők általában nem értenek egyet.

Tézisem alátámasztására itt csupán röviden utalnék néhány tényezőre. Amikor a Nemzetgyűlés Horthyt kormányzóvá választotta, megbízatása lejártának megjelölése nélkül, ezt a közvélemény átmeneti megoldásnak tekintette, a Nemzetgyűlés két fő táborra, a legitimisták, vagyis a Habsburg-ház hívei, és másrészt az úgynevezett „szabad-királyválasztók”, vagyis Horthy és a Kisgazdapárt kompromisszumának. Már a következő évben, 1921-ben tisztázódott, a volt király hazatérési kísérletei kapcsán, hogy a győztesek komolyan veszik a Habsburg-restauráció tilalmát, a „szabad-királyválasztóknak” viszont eszükben sincs királyt választani, noha ennek nem lett volna akadálya: a győztesek nem kifogásolták és övék volt az 1920–1922-es Nemzetgyűlés nagy többsége. Felmerül a kérdés: miért nem éltek ezzel a lehetőséggel?

Horthynak és híveinek nagyon megfelelt ez az ideiglenes állapot. Annyi önmérséklet mindig maradt Horthyban, hogy ne próbálja megkoronáztatni magát, hatalmához viszont ragaszkodott, és nem engedte felvetni se az utódlás, se a trón betöltésének kérdését. Nagy ellenállásba nem ütközött, mert a legitimisták befolyása 1921 után gyorsan csökkent és politikai tevékenységük leginkább passzív rezisztenciában merült ki. A középkori magyar királyság fénye pedig annyira lezárt történelemmé merevült, hogy magyar király-jelölt fel sem lépett. Bizonyára nevetségessé tette volna magát az, aki Szent István trónjának jogos örököséként jelentkezik. Mellesleg a magyar király egy évezreden át katolikus volt, különleges kapcsolatban az egyházal, Horthy pedig református volt.

Tanulságul szolgálhatott, hogy miután a Balkán-államok a 19. században felszabadultak a török iga alól, hasonló okból német hercegek-

kel kísérleteztek, rossz hatásfokkal. A nagy európai dinasztiák nem tekintették egyenlőnek magukkal ezeket, a román, bolgár, görög közvélemény pedig idegennek érezte, nem szerette saját királyi családját.

Az első világháború után Európa keletén több új független állam jött létre. Ezek egyike sem alakult királysággá (ha eltekintünk a néhány év után kudarcot vallott albán kísérlettől), mert – ha ennek lettek volna esetleg presztízselőnyei is – nem vállalták, hogy egy anakronisztikus kísérlet miatt esetleges nevetségessé váljanak. Sem a balti államok, sem Finnország nem választott királyt, még a nemzeti királyság nagy hagyományával rendelkező Lengyelország sem: a nagy hatalommal és tekintéllyel rendelkező Piłsudski sem próbálkozott azzal, hogy megkoronáztassa magát. Ezeket a két világháború közötti új államokat általában autoriter államoknak nevezzük, élükön egy széleskörű, de nem királyi jogosítványokkal rendelkező diktátorral. A két világháború közti magyar állam berendezkedésében valóságában ezekhez állt közel és szerencsésebb lehetett volna, ha államjogilag is hasonló megoldást választ.

A valódi királyságnak egyik legfontosabb célja a folytonosság biztosítása, tehát az utód személyének kijelölése mindig is a megoldandó kérdések legfőbbjének számított. A századok folyamán nem egyszer történt valódi uralkodókkal olyasmi, mint Horthyval 1944. október 15-én, de akkor volt kijelölt utód, szabályozott öröklési rend. Horthy azonban gondolni sem akart utódlásra, minél tovább szándékozott uralkodni, és számos példát ismerünk, amikor a megnevezett utód nem riadt vissza semmi eszköztől, hogy siettesse a lomha időt.

A Horthy-rendszerben a királyság intézményének más fontos ismérvei is hiányoztak. A kormányzó nem adományozhatott és nem vehetett el nemességet (siralmas pótléka ennek a „vitézi rend”), nem voltak dinasztikus kapcsolatai, ami hozzájárult Magyarország külpolitikai elszigeteltségéhez. Horthyt európai uralkodók soha nem hívták meg, gyermekei kiházásításánál kénytelen volt a magyar grófi rokonsággal beérni. Talán egy olasz király látogatta meg őt, az is Mussolini óhajára. A főrendeket, a felsőházat csak 1927-ben hívták össze, új összetételében azonban már az arisztokraták, az igazi „főrendek” a tagság 30%-át sem érték el. Sorolhatnám még a királyság hiányzó kritériumait. A vitatható helyzet nem egyszer felemás megoldásokra vezetett: Horthy például megtette magát a Mária Terézia Rend és a Szent István Rend nagymesterének, de a második világháború alatt 1944-ig tartózkodott a Mária Terézia Rend adományozásától – akkor viszont alkalomszerűen megpróbálkozott ezzel is.

Mint ismeretes, Horthy 1942-ben, 74 éves korában elszánta magát saját fiának kormányzóhelyettségé történő kinevezésére – hogy helyet-

tesét rögtön minél messzebbre küldje, ezzel akaratlanul is elősegítve halálát. A kormányzóhelyettség azonban nem kapcsolták össze az utódlás megoldásával, bár Horthy környezetében lettek volna ennek hívei. Az egész kormányzó-helyettesi szomorújáték is azt mutatja, hogy az államformát és gyakorlati módját illető, kezdettől fennálló bizonytalanság ekkor már az organikus működés és a továbblépés akadályává vált. Szálasinak lett volna kedve minden elnevezést megváltoztatni, de ideje nem maradt rá.

Tehát amikor 1946. február 1-én kikiáltották a köztársaságot, ezzel nem a királyságot szüntették meg, csak véget vetettek egy zavaros, ideiglenes, felemás állapotnak, helyreállítva a már egyszer, ha csak rövid ideig is a királyság helyébe lépett magyar köztársaságot. Azt, hogy milyen egyértelmű volt függetlenség és köztársaság összetartozása 1918-ban, és milyen bizonytalan volt a magyar állam helyzete és jövője 1944–1945-ben, jól mutatja, hogy míg 1918-ban a kéthetes késlekedést is hevesen bírálták (a köztársaság kikiáltásában), addig a második világháború után majd másfél év kellett a fenntarthatatlan királyság formális, jogi megszüntetésére. Ennek a tehetetlenségnek, eszmei bénultságnak az okai és körülményei nem ismeretlenek, de az már egy más történet.